

Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (първи състав)

8 февруари 2024 година *

„Преюдициално запитване — Съдебно сътрудничество по гражданскоправни въпроси — Компетентност, признаване и изпълнение на съдебни решения по граждански и търговски дела — Регламент (ЕО) № 1215/2012 — Приложно поле — Член 25 — Споразумение за предоставяне на компетентност — Страни по договор, установени в една и съща държава членка — Предоставяне на компетентност на съдилищата на друга държава членка да разглеждат споровете, произтичащи от този договор — Международен елемент“

По дело C-566/22

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Nejvyšší soud (Върховен съд, Чешка република) с акт от 14 юни 2022 г., постъпил в Съда на 26 август 2022 г., в рамките на производство по дело

Inkreal s.r.o.

срещу

Dúha reality s.r.o.,

СЪДЪТ (първи състав),

състоящ се от: Ал. Арабаджиев, председател на състава, Т. von Danwitz, P. G. Xuereb, A. Kumin (докладчик) и I. Ziemele, съдии,

генерален адвокат: J. Richard de la Tour,

секретар: A. Calot Escobar,

предвид изложеното в писмената фаза на производството,

като има предвид становищата, представени:

- за Dúha reality s.r.o., от J. Mráz, advokát,
- за чешкото правителство, от M. Smolek, A. Edelmannová и J. Vlácil, в качеството на представители,
- за швейцарското правителство, от M. Kähr и L. Lanzrein, в качеството на представители,

* Език на производството: чешки.

– за Европейската комисия, от S. Noë и K. Walkerová, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 12 октомври 2023 г.,

постанови настоящото

Решение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 25, параграф 1 от Регламент (ЕС) № 1215/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2012 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (ОВ L 351, 2012 г., стр. 1).
- 2 Запитването е отправено в рамките на спор между Inkreal s.r.o. и Dúha reality s.r.o. по повод определянето на местно компетентния съд за разглеждането на иск за плащане, подаден на основание прехвърляне на Inkreal, в качеството на цесионер, на две вземания на FD към Dúha reality.

Правна уредба

Правото на Съюза

- 3 Съгласно съображения 3, 15, 19, 21, 22 и 26 от Регламент № 1215/2012:
„(3) [Европейският] [с]ъюз[...] си е поставил за цел поддържане и развитие на пространство на свобода, сигурност и правосъдие, *inter alia*, като улеснява достъпа до правосъдие, по-специално чрез принципа на взаимното признаване на съдебните и извънсъдебните решения по граждански дела. С оглед на постепенното изграждане на това пространство Съюзът следва да приеме мерки в областта на съдебното сътрудничество по гражданскоправни въпроси с трансгранични последици, по-специално когато това е необходимо за правилното функциониране на вътрешния пазар.
[...]
(15) Правилата за компетентността следва да са във висока степен предвидими и основани на принципа, че компетентността по правило се основава на местоживеенето на ответника. Винаги следва да е налице компетентност на това основание, освен в няколко ясно определени случаи, когато предметът на спора или автономията на страните обосновава различен свързващ фактор. [...]
[...]
(19) Автономията на страните по договор, различни от застрахователен, потребителски или трудов договор, където се допуска само ограничена автономия при избора на компетентен съд, следва да бъде съблюдавана при условията за изключителните основания за компетентност, предвидени в настоящия регламент.

[...]

- (21) В името на хармоничното правораздаване е необходимо да се сведе до минимум възможността да има успоредни производства, както и да се гарантира, че в различни държави членки няма да се произнасят противоречащи си съдебни решения. Следва да съществува ясен и ефективен механизъм за решаване на висящи дела (*lis pendens*) и свързани с тях производства и за отстраняване на проблемите, които произтичат от национални различия като тези във връзка с определянето на времето, към което едно дело се счита за висящо. [...]
- (22) При все това, с цел да се подобри ефективността на изключителните споразумения за избор на съд и да се избегнат способности за злоупотреба при съдебните спорове, е необходимо да се предвиди изключение от общото правило за висящи дела (*lis pendens*), с оглед на разрешаването по удовлетворителен начин на специфична ситуация, в която могат да възникнат успоредни производства. Такава е ситуацията, в която съд, който не е определен в изключително споразумение за избор на съд, е сезиран с иск и определеният съд е сезиран впоследствие с иск със същия предмет и между същите страни. [...]

[...]

- (26) Взаимното доверие в правораздаването в Съюза обосновава принципа, че съдебните решения, постановени в държава членка, следва да бъдат признати във всички държави членки, без за това да е необходима специална процедура. Освен това целта трансграничните съдебни спорове да приключват по-бързо и да са свързани с по-малко разходи е основание за премахване на декларацията за изпълняемост преди изпълнението на съдебните решения в сезираната държава членка. Поради това съдебните решения, постановени от съдилищата на държава членка, следва да бъдат разглеждани като постановени в сезираната държава членка“.

4 Член 25, параграф 1 от този регламент гласи:

„Ако страните, независимо от местоживеенето им, са се договорили, че съд или съдилищата на държава членка са компетентни за разрешаване на всякакви спорове, които са възникнали или които могат да възникнат във връзка с определено правоотношение, този съд или тези съдилища имат компетентност, освен ако споразумението е недействително по отношение на материалноправната си действителност съгласно правото на тази държава членка. Тази компетентност е изключителна, освен ако страните са уговорили друго. Споразумението за предоставяне на компетентност се сключва:

- а) писмено или устно, потвърдено с писмени доказателства;
- б) във форма, която е съобразена с практиките, които страните са установили помежду си; или
- в) в международната търговия, във форма, която е съобразена с обичая, който страните познават или е трябвало да познават и който в тази търговска дейност е широко известен на страните и редовно се съблюдава от страните по договори от вида, приложим в конкретната търговска дейност“.

Чешкото право

- 5 Член 11, параграф 3 от *zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád* (Закон № 99/1963 — Граждански процесуален кодекс, наричан по-нататък „Гражданският процесуален кодекс“) гласи:

„Ако делото е подсъдно на чешките съдилища, но обуславящите местната подсъдност обстоятелства не са налице или не може да бъдат установени, *Nejvyšší soud* (Върховен съд, Чехия) определя кой съд ще разгледа и реши делото“.

Спорът в главното производство и преюдициалният въпрос

- 6 FD, живеещ в Словакия, в качеството на заемодател, и *Dúha reality*, установено в Словакия дружество по словашкото право, в качеството на заемател, сключват два договора за паричен заем съответно на 29 юни 2016 г. и на 11 март 2017 г.
- 7 Всеки от тези два договора съдържа споразумение с идентично съдържание за предоставяне на компетентност, съгласно което при възникване на спор, който не може да бъде разрешен чрез преговори, той „може да бъде отнесен за решаване до чешкия съд, на който е родово и местно подсъден“.
- 8 С договор за прехвърляне на вземания от 8 декември 2021 г. FD прехвърля вземанията по двата договора за паричен заем на обща стойност 153 740 EUR на *Inkreal*, учредено по словашкото право дружество, установено в Словакия.
- 9 Тъй като *Dúha reality* не връща паричните заеми, на 30 декември 2021 г. *Inkreal* сезира *Nejvyšší soud* (Върховен съд), запитващата юрисдикция, на основание на съдържащото се в двата договора за паричен заем споразумение за предоставяне на компетентност, с иск, от една страна, за плащане на дължимите от *Dúha reality* вземания, и от друга страна, за определяне на местно компетентния чешки съд, който да разгледа иска по същество в съответствие с член 11, параграф 3 от Гражданския процесуален кодекс.
- 10 *Inkreal* поддържа, че става въпрос за валидно споразумение за предоставяне на компетентност в съответствие с изискванията на член 25, параграф 1 от Регламент № 1215/2012, и че не е налице друга специална или изключителна компетентност за който и да е съд в съответствие с този регламент.
- 11 В това отношение запитващата юрисдикция уточнява, че съгласно практиката на Съда приложимостта на Регламент № 1215/2012 зависи от наличието на международен елемент. Запитващата юрисдикция иска да се установи дали този регламент е приложим към разглежданото в главното производство положение, при което международният елемент се ограничава до споразумение за предоставяне на компетентност на съдилищата на държава членка, различна от тази, в която са установени договарящите страни. Както доктрината, така и националната съдебна практика на държавите членки са възприели различни разрешения по този въпрос.
- 12 Според запитващата юрисдикция, макар приложимостта на Регламент № 1215/2012 да може да се обоснове по-специално с необходимостта от еднакво тълкуване на този регламент и с изразената от законодателя на Съюза воля да се зачита договорната автономия на страните,

това не променя факта, че положение като разглежданото в главното производство би могло да се квалифицира като чисто вътрешно, тъй като само волята на страните не е достатъчна, за да придаде на договорното им правоотношение международен характер.

- 13 При тези обстоятелства Nejvyšší soud (Върховен съд) решава да спре производството и да постави на Съда следния преюдициален въпрос:

„От гледна точка на наличието на международен елемент, какъвто е необходим за прилагането на Регламент [№ 1215/2012], възможно ли е този регламент да се приложи просто защото две страни с местоживееене в една и съща държава членка са избрали за компетентни съдилищата на друга държава — членка на Европейския съюз?“.

По преюдициалния въпрос

- 14 С въпроса си запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 25, параграф 1 от Регламент № 1215/2012 трябва да се тълкува в смисъл, че в обхвата на тази разпоредба попада споразумение за предоставяне на компетентност, с което страните по договор, установени в една и съща държава членка, са избрали съдилищата на друга държава членка за компетентни да разглеждат споровете, произтичащи от този договор, дори посоченият договор да няма никаква друга връзка с тази друга държава членка.
- 15 За да се отговори на този въпрос, най-напред следва да се припомни, че тълкуването на разпоредба от правото на Съюза изисква да се вземе предвид не само нейният текст, но и контекстът ѝ и целите и предназначението на акта, от който тя е част (решение от 22 юни 2023 г., Pankki S, C-579/21, EU:C:2023:501, т. 38 и цитираната съдебна практика).
- 16 Що се отнася до текста на член 25, параграф 1 от Регламент № 1215/2012, от тази разпоредба следва най-напред, че ако страните, независимо от местоживееенето им, са се договорили, че съд или съдилищата на държава членка са компетентни за разрешаване на всякакви спорове, които са възникнали или които могат да възникнат във връзка с определено правоотношение, този съд или тези съдилища имат компетентност, освен ако споразумението е недействително по отношение на материалноправната си действителност съгласно правото на тази държава членка. По-нататък, посочената разпоредба предвижда, че тази компетентност е изключителна, освен ако страните са уговорили друго. Накрая, в букви а)—в) от същата разпоредба се уточнява начинът, по който трябва да бъде сключено споразумението за предоставяне на компетентност.
- 17 В това отношение следва да се констатира, че текстът на член 25, параграф 1 от Регламент № 1215/2012 не е пречка в обхвата на тази разпоредба да попада споразумение за предоставяне на компетентност, с което страните по договор, установени в една и съща държава членка, са избрали съдилищата на друга държава членка за компетентни да разглеждат споровете, произтичащи от този договор, дори посоченият договор да няма никаква друга връзка с тази друга държава членка.
- 18 Що се отнася до контекста, в който се вписва член 25, параграф 1 от Регламент № 1215/2012, съгласно постоянната съдебна практика за прилагането на правилата за компетентност по този регламент е необходимо наличието на международен елемент (вж. в този смисъл решения от 1 март 2005 г., Owusu, C-281/02, EU:C:2005:120, т. 25, и от 8 септември 2022 г., IRnova, C-399/21, EU:C:2022:648, т. 27 и 29).

- 19 В това отношение следва да се отбележи, че макар в съображения 3 и 26 от Регламент № 1215/2012 да се използват съответно понятията „граждански дела с трансгранично значение“ и „трансгранични съдебни спорове“, този регламент не съдържа определение на международния елемент, чието наличие обуславя приложимостта му (вж. в този смисъл решение от 3 юни 2021 г., Генерално консулство на Република България, С-280/20, EU:C:2021:443, т. 30).
- 20 Член 3, параграф 1 от Регламент (ЕО) № 1896/2006 на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2006 година за създаване на процедура за европейска заповед за плащане (ОВ L 399, 2006 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 9, стр. 108) обаче определя еквивалентното понятие „трансграничен случай“ като случай, при който поне една от страните има местоживеене или обичайно пребивава в държава членка, различна от държавата членка на сезирания съд (решение от 3 юни 2021 г., Генерално консулство на Република България, С-280/20, EU:C:2021:443, т. 31 и цитираната съдебна практика).
- 21 Тъй като и двата регламента са от областта на съдебното сътрудничество по гражданскоправни въпроси с трансгранични последици, следва да се хармонизира тълкуването на еквивалентните понятия, които законодателят на Съюза е използвал в тези регламенти (решение от 3 юни 2021 г., Генерално консулство на Република България, С-280/20, EU:C:2021:443, т. 32 и цитираната съдебна практика).
- 22 Следва също да се отбележи, че съгласно практиката на Съда международен елемент е налице и когато положението по съответния спор може да повдигне въпроси, свързани с определянето на компетентността на съдилищата в международния ред (вж. в този смисъл решение от 8 септември 2022 г., IRnova, С-399/21, EU:C:2022:648, т. 28 и цитираната съдебна практика).
- 23 В случая следва да се констатира, от една страна, че спорът по главното производство отговаря на определението на понятието „трансграничен спор“, посочено в точка 20 от настоящото решение, тъй като страните по този спор са установени в държава членка, различна от държавата членка на съда, който е сезиран въз основа на разглежданото споразумение за предоставяне на компетентност.
- 24 От друга страна, както изтъкват чешкото правителство и Европейската комисия, спорът по главното производство повдига въпрос за определяне на международната компетентност, и по-точно дали компетентни да разгледат този спор са съдилищата на Чешката република, или тези на Словашката република като държава членка, в която са установени двете договарящи страни.
- 25 При тези условия в правно положение като разглежданото в главното производство има международен елемент по смисъла на съдебната практика, припомнена в точка 18 от настоящото решение, тъй като наличието на споразумение за предоставяне на компетентност на съдилищата на държава членка, различна от тази, в която са установени договарящите страни, само по себе си доказва трансграничното значение на спора по главното производство.
- 26 Освен това член 25 от Регламент № 1215/2012 трябва да се тълкува с оглед на целите за зачитане на автономията на страните и за засилване на ефективността на изключителните споразумения за избор на съд, посочени в съображения 15, 19 и 22 от този регламент.

- 27 Що се отнася и до целта на Регламент № 1215/2012, Съдът многократно е постановявал, че той има за цел да уеднакви стълковителните норми за определяне на компетентност по граждански и търговски дела чрез правила за компетентност, които да са във висока степен предвидими, и в този смисъл преследва цел за правна сигурност, която се изразява в укрепване на правната защита на установените в Европейския съюз лица, като едновременно позволява на ищеца лесно да определи съда, който може да сезира, а на ответника — разумно да предвиди пред кой съд може да бъде призован (решение от 14 септември 2023 г., EХТĒRIA, C-393/22, EU:C:2023:675, т. 26 и цитираната съдебна практика). В този контекст целта за правна сигурност изисква сезираният национален съд да може да се произнася по собствената си компетентност, без да се налага да разглежда делото по същество (решение от 28 януари 2015 г., Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37, т. 61 и цитираната съдебна практика).
- 28 В това отношение следва да се отбележи, че тълкуването на член 25, параграф 1 от Регламент № 1215/2012, съгласно което споразумение за предоставяне на компетентност като разглежданото в главното производство попада в обхвата на тази разпоредба, отговаря на целта за правна сигурност, преследвана от този регламент.
- 29 Всъщност, от една страна, доколкото страните по договор, установени в една и съща държава членка, могат валидно да изберат съдилищата на друга държава членка за компетентни да разглеждат споровете, произтичащи от този договор, без да е необходимо посоченият договор да има допълнителна връзка с тази друга държава членка, тази възможност допринася да се гарантира, че ищецът знае съда, който може да сезира, ответникът предвижда пред кой съд може да бъде призован, и сезираният съд може да се произнесе лесно по своята компетентност.
- 30 От друга страна, приложимостта на член 25, параграф 1 от Регламент № 1215/2012 към споразумение за предоставяне на компетентност като разглежданото в главното производство ограничава възможността за успоредни производства и предотвратява постановяването на противоречащи си съдебни решения в различни държави членки, както изисква целта за хармоничното правораздаване, посочена в съображение 21 от този регламент.
- 31 Всъщност, ако в случая компетентният съд се определя не съгласно разпоредбите на Регламент № 1215/2012, а съгласно националните норми на международното частно право на съответните държави членки, би съществувал повишен риск от спорове за компетентност, които накърняват правната сигурност, тъй като прилагането на тези национални норми може да доведе до различни решения.
- 32 Следва да се добави, че постигането на целта за правна сигурност би било застрашено и ако при обстоятелства като разглежданите в главното производство член 25, параграф 1 от Регламент № 1215/2012 би бил приложим само при условие че освен споразумението за предоставяне на компетентност на съдилищата в друга държава членка съществуват допълнителни обстоятелства, които могат да докажат трансграничното значение на съответния спор.

- 33 Всъщност, след като подобно условие предполага сезираният съд да трябва да провери наличието на такива допълнителни обстоятелства и да прецени релевантността им, не само че би била ограничена предвидимостта за договарящите страни на компетентния да разгледа спора им съд, но разглеждането от сезирания съд на собствената му компетентност би било по-сложно.
- 34 В този контекст обаче Съдът вече е постановил, че изборът на съд, определен в споразумение за предоставяне на компетентност, може да се преценява само с оглед на съображения, свързани с изискванията по член 25 от Регламент № 1215/2012, тъй като съображенията относно връзките между определения съд и спорното правоотношение или относно основателността на споразумението за предоставяне на компетентност нямат нищо общо с тези изисквания (вж. в този смисъл решение от 16 март 1999 г., Castelletti, C-159/97, EU:C:1999:142, т. 5 от диспозитива).
- 35 Освен това следва да се подчертае, че приложимостта на член 25, параграф 1 от Регламент № 1215/2012 към споразумение за предоставяне на компетентност като разглежданото в главното производство отразява взаимното доверие в правораздаването в Съюза, посочено в съображение 26 от този регламент, и по този начин допринася за поддържането и развитието на пространство на свобода, сигурност и правосъдие, наред с другото, като улеснява достъпа до правосъдие по смисъла на съображение 3 от посочения регламент.
- 36 Накрая, правилото, предвидено в член 1, параграф 2 от Хагската конвенция от 30 юни 2005 година за споразуменията относно избор на съд — конвенция, съдържаща се в приложение I към Решение 2009/397/ЕО на Съвета от 26 февруари 2009 година относно подписване от името на Европейската общност на Конвенцията за споразуменията относно избор на съд (ОВ L 133, 2009 г., стр. 1) и одобрена с Решение 2014/887/ЕС на Съвета от 4 декември 2014 г. (ОВ L 353, 2014 г., стр. 5), не оборва това тълкуване. Съгласно тази разпоредба „хипотезата е с международен елемент, освен ако страните пребивават в една и съща договаряща държава и ако отношенията между страните и всички елементи, които се отнасят до спора, независимо от местонахождението на избрания съд, са свързани единствено с тази държава“.
- 37 В това отношение следва да се отбележи, както изтъква Комисията, че прогласеното в член 1, параграф 2 от тази конвенция правило отразява собствения избор на нейните автори, направен от гледна точка на необходимостта от намиране на разрешение, което може да доведе до широко присъединяване на международно равнище.
- 38 За разлика обаче от авторите на посочената конвенция, законодателят на Съюза е избрал да не включва подобно правило в Регламент № 1215/2012, като същевременно е подчертал в съображение 3 от този регламент целта за поддържане и развитие на пространство на свобода, сигурност и правосъдие, като е приел мерки в областта на съдебното сътрудничество по гражданскоправни въпроси с трансгранично значение.
- 39 С оглед на всички изложени по-горе съображения на поставения въпрос следва да се отговори, че член 25, параграф 1 от Регламент № 1215/2012 трябва да се тълкува в смисъл, че в обхвата на тази разпоредба попада споразумение за предоставяне на компетентност, с което страните по договор, установени в една и съща държава членка, са избрали

съдилищата на друга държава членка за компетентни да разглеждат споровете, произтичащи от този договор, дори посоченият договор да няма никаква друга връзка с тази друга държава членка.

По съдебните разноски

- 40 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (първи състав) реши:

Член 25, параграф 1 от Регламент (ЕС) № 1215/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2012 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела

трябва да се тълкува в смисъл, че

в обхвата на тази разпоредба попада споразумение за предоставяне на компетентност, с което страните по договор, установени в една и съща държава членка, са избрали съдилищата на друга държава членка за компетентни да разглеждат споровете, произтичащи от този договор, дори посоченият договор да няма никаква друга връзка с тази друга държава членка.

Подписи